

B) Külföldi Literatúra.

1) Magyarok által, vagy Idegenektől, Hazánkat illető Külföldi nyelven íratott könyvek esmertetése.

Kik a' Literatúrával előmenni kívánnak, örömmel olvassák az új könyvek megjelenéséről adott tudósításokat. A' Külföldön különös újságokban tétetnek közönségessé a' nevezetesebb új könyvek, sőt foglalatjok is röviden előadatván minden részre hajlás nélkül megítéltetnek. A' Tud. Gyűjteményben is van szerentsékn majd minden hazai munkák megjelenését olvashatni; azonban ezen betses írás szűk határja nem engedi, hogy ott a' munkák rövid foglalatja is elő adatnék; azért, kivévén nemelly hoszszas, tsípös, és indulatos Recensiókat, tsak név szerint említethetnek. Ez utolsóért is nagy köszönettel tartozunk, de még nagyobb hálával lennénk lekötelezve, ha a' Tud. Gyűjteményben a' Magyarok által vagy Idegenektől Hazánkat illető külföldi nyelven íratott könyvekről is szó volna; minthogy ez is az említett betses folyó írásunk egyik tárgyává választatott. Mivel pedig ezt egy ember nem közölheti, nagy tiszteletünket várhatják ama Hazafiak, kik ezen kívánságunkat is idővel kielégíteni nem terhelhetnek. — Például bátorkodom a' következő esmertetést bémutatni.

I.) Rudolph von Habsburg, ein Heldengedicht in 12. Gesängen von Joh. Ladislao Pyrker 1824. Wien. Ezen hazánkfiának nagy poétai érdemei tündöklenek előbbi két munkáiban „Tunisiás, és Perlen der heiligen Vorzeit“, melly utólsót a' Budai nemes Aszszonyi Egyesület intézetének előmozdítására írni méltóztatott.

II.) Handbuch für Unteroffiziere der k. k. Kavallerie von Fedor Graf Karaczay, k. k. Ma-

jör im Regimente Kaiser Uhlanen. 2-dik megbő-
vített kiadás zsebkönyv formában. Béts 1824. Fog-
lalatja: 1). Kivonás az Escadron Regimentből. —
2). A' Kommando szavak kivonása a' Tanítás Re-
glementből. — 3). Kaszárnya törvények. — 4).
Kantározás, Nyergelés, és pakolás. 5). A' lóról,
annak külső részeiről, koráról, orvoslása, és
patkolásáról. — Ezen kézi könyvnek már tíz-
is ki jegyzi tizelja határát. Az Al-tiszteknek igen al-
kalmas vezető gyanánt fog szolgálni, a' legénység
tanítását, 's a' belső szolgálatot illető kötelessége-
ikben. Noha pedig az ezeket tárgyzó törvények
a' Cs. K. Lovasság Tisztjeinek szolgálati törvény
könyvében tökéletesen foglaltatnak, 's ez a'
zsebkönyv tsupán tsak abból van kivonva: mind-
azonáltal az Al-tiszt miveltsége és elme-tehetsé-
geihez alkalmaztatott módon esmerkedhetik meg
az ötlet legközelebbi illető kötelességei körével, 's
elkerültetik az illyeseknek fáradságos leirátása,
noha minden Ezerednél megvannak a' kivonások;
— valamint a' könyvnek formája is alkalmasabbá
teszi használatását.

III.) Wanderungen durch Pompeji, von Lud-
wig Görö von Agyagfalva, Hauptmann im k. k.
oesterr. Genie - Corps, und Ritter des königl. si-
cilianisch - militaerischen St. Georg Ordens der
Widervereinigung. Gewidmet Sr. kais. Hoheit
dem Durchl. Erzherzoge Johann von Oesterreich
's a' t. In folio auf Velin Papier mit 22 auf Kup-
fer und Stein schön gestochenen Zeichnungen
und Vignetten. — Ez a' munka ama híres Pom-
peji városnak, melly Krisztus Urunk születése
után a' 79-dik esztendőben a' Vezuvnak Vulkáni
rohanása által temettetett el, hív archaeologico-
historico - architectonica elő adása. A' könyv há-
rom szakaszokra oszlik, mellyeket bevezetés gya-
nánt Campania felix és Pompeji felől egy tör-

téneti tudósítás előz meg. Az első szakasz elő adja a városba vezető utat, és a' mellette lévő siroknak emlék-oszlopait. A' második a' város útszáit, lakó házait. A' harmadik a' közpiartzokat, és épületeket, mint: a' Forumot, templomokat, Theátrumokat 's a' t. Az első réz-tábla ábrázolja a' városnak 1825-ig folytatott kiásatása után látszható topographi plánumát, a' többi táblák az építést, falfestést, és kőfaragást illető nevezetesebb tárgyakat, melyek ott találtattak, 's mind eddig közönségesé nem tétettek. — Az előidő illy nevezetes városának leírása, melly 18 századok óta a' Vulkáni hamu által eltemetve mélyen nyugvék a' föld' kebelében, 's most, a' mint a' Szerző Úr előbeszédjében kifejezi, sir emlékei, templomai, oszlop-tornáttzai, 's Basilikaival a' sir homályos éjjéből lassanként felemelkedik, minden képzett embernek annál nagyobb interesséjévé válhat, mennél inkább felemeltetik ezen feltalálás által a' fátyol, melly homállyal fedé be sok előbbi képzeleteinket a' tiszteletes régiség léte és mivolta felől. A' régi Rómaiak, az előidő e' nagy nemzetének házi élete, építés és festés-módja, 's több más szokásai az által sokkal nagyobb érthetőségre emeltetnek, mintsem ezt más városoknak öszve rontolt omladéki közül a' régiség bűvárjai kifürkészhetnék. Ebben a' munkában az 1817-től fogva tett ásatások is elő fordulnak. A' bel- és Külföldi Tudományos folyó irásokban ennek megjelenése ditséretes hirdetést nyert volt. Bonucci Úr a' Nápolyi építő mester, Pompejiről nem rég irtt Zsebkönyvének előbeszédjében így szóll: „Dall' idea, che ho potuto formarmene leggendo ne il manoscritto sul Pompei (melly már előbb 15 példányban köre metszve volt) del Cavalier Goro Capitano etc. credo che riuscirà del più grand' onore per quel paese. I rami che l'adorna-

no rappresentano una squisita scelta de' più be' monumenti pompeiani, fin ore scoperti. La loro descrizione è piena di grazia, di esattezza e di dottrina. I fiori dello stile e dell'immaginazione vi temperano spesso l'aridità che suol accompagnare una descrizione di simile natura 's a' t. — Ezen kívül lásd Archiv für Geschichte etc. 28. Julius. 1824. N-ro 89. 90. — Il Sebeto, giornale letterario 31. Marzo. 1824. N-ro 2. — Morgenblatt Juni Heft. 1824.

IV.) Gedichte vom Grafen Johann Mailáth. Wien 1825. 12-o lap. 112. A' munkás Szerző fáradozásainak újabb bizonyága. E' költemények közül, melyekből többen Magyar tárgyakra tölöznek, különösen kedveltető az első Balláda, melly Álmós Hertzeg megvakítását beszéli el. — Nem tartom itt hasztalannak elő hozni, a' mit a' Szerző a' könyvetskét berekesztő Jegyzések elején vall meg önnön magáról e'kképpen: Szabad légyen itt kijelentenem, hogy én Magyar létémtre miért irok inkább németül, mintsem anya nyelvemen. A' kiknek első verseim szánva voltak, nem esmerék a' Magyar hangokat, — így a' német költés ösvényére vezetve, e' nyelv hive maradtam. Azon keveset, mellyet itt közlök, magyarra fordítani hiuság és játéknak látszott. Úgy vélem, hogy mind a' Magyar, mind a' Német Literatúrának egyszerre használtam, midőn amaz időt, mellyet a' fordításban kellett volna töltenem, a' jelesebb magyar költemények fordítására áldoztam. (Magyarische Gedichte, übersetzt von Joh. Gr. Mailáth. Stuttgart. 1819). — Ugyan e' könyvben Magyar Ország tziemerének leírása is elő adatik, melly már magyarul kétszer jelent meg. Minthogy ez a' szép költemény ugyan a' M. Szerzőtől Hébe 1824-ki folyamatjába iktatott Boszszuló Kard tzimű Novelájában is előfordúl, bátorokodom itt megjegyez-

ni, hogy ezen versezetben az is mondatik, hogy a' Magyar korona már 800 esztendő óta fénylik a' trónuson. Ez ugyan igaz, ha a' lantos a' mai időben énekli a' költeményt, de úgy gondolom, amaz időre, melyre az említett Novella határozottatott, nem volt alkalmaztatható.

V.) Magyarische Sagen, und Maerchen, v. Johann Grafen Mailáth. Brünn. 1825. 8-vo 281. lap. Ez a' könyvetske ajánlva van a' M. Szerző Ur kedves Leányának Henriette Grófnénak. Itt előadatnak a' Szerző Úrnak eddig egyenként közlött Novellái több más Magyar Országi tündér mesékkal együtt szép romántos formában, mely az egészet méltán megkedvelteti az olvasást kedvelőkkel. Foglalatja: 1). Villi tántz. 2). Ardói Kisaszszony. 3). Hertzeg Aszszonyok. 4). Sóáknák. 5). Boszszuló kard. 6). A' Kints. — 7). Erzsi, a' fonó leány. — 8). A' fiú testvérek. 9). Befalaztatott leány. — 10). Vas Latzi. 11). Salamon Király. 12). Tündér Ilona. 13). Epilogus. 14). Jegyzések. — Az Epilogus interessans foglalatja ez: „Midőn a' jelenlévő regéket írnám, egykori álmomban meszszeről jövő suttogást hallék, a' hangok közelitvén, hallgatództam, 's többeknek szavát értettem. A' láрма az útszáról hatott felém. Az ablakhoz ugrék. A' setétből fáklyák lobbantak elő, a' szegleteknél ismét eltűntek. Egy kotsi gördült az útszán, mely deszkákkal volt megrakva. Férjfiak követék, kik a' deszkákkal betérték az útszát; mások utánnok jöven azokat fekete posztóval bétakarák. Leírhatatlan sebességgel nem csak az útszak, házak, 's azoknak teteji fátyollal vonódtak bé, hanem az ablakok is elhomósolyodtak, valamint azon üveg darabok, melyeken a' napot szokták vizsgálni. Az útsza pusztá leve, a' megszakadozott felhőkön a' hold magános sugárokat mintegy könnyörületes könnyeket vetett le,

's ismét bétakaródzott, mintha ezen siralmas esetet látni sem akarná. Ekkor messziről gyász muzsika hallatszott. Vég nélkül való emberi sokaság következett párosan lesütött fővel, szomorúan, szótalán. Halotti pompa közelített, — melly egy kotsin vitt koporsót kísért. Hat szárnyas lovak vonák a' kotsit, mellynek oldal zápjai kiesének, mellette senkitől sem vitt égő fáklyák lebegtek, tzimerek helyett pedig énekeim függöttek rajtok. Az Epigramma mint süldisznó veres, barna, kék, és sárga volt, százlábú pintzebogarak ostromlották, ezek Sonettjeim voltak; két fáklya sántított, 's mankón vatzkolódtak előre, ezek Elegiaim voltak; egy Könyváros volt a' legmélyebb gyászba öltözve, ruhája Maculatúra lévén, feketén békötött vásáros cathaloguson lovaglott. Egy felhasított penna, 's egy széljel szakasztott árkus papiros keresztben fekvének a' koporsón, ezeket egy felfordult kalamáris tartá öszve. Mennél inkább közelített e' pompás menetel, annál nagyobb szorongatást érzék; mert úgy tetszett, mintha jobb tulajdonim a' koporsóban lennének, magamat pedig elfelejtettek belé tenni. Szemeim a' koporsóba pillantottak; ki nem mondott énekek, el nem végzett képek, formátlan gondolatok hánykolódtak ide 's tova, az oldalakon felfelé lebegvén a' szabadra igyekeztek; de a' koporsó fedele igen nehéz lévén ismét elszéljedtek. „Kit temettek el, kérdezém szédülő rémüléssel? Képzeliődesedet (Phantasiádat) felele egy hangzat. Képzeliődesemet? vigyetek hát engemet is el, kiálték, 's a' koporsóra akarék leugrani; ekkor egy kéz megfogott, vissza néztem, — egy tündér szépségű leány így szólla: „El ne tsüggedj, nálad maradok”. „Ki vagy”? A' reménység. Erre megfordult, az ég kék boltozatja felé emelkedett, melly közben a' tsillagok elhalaványodtak, a' hajnal rózsá

kapuit felnyitá, és piros köpönyeget terítettek reá, 's midőn a' tündér a' napfényben eltűnt, érzékeny fájdalmat éreztem szememben, felnyitám, 's a' nap már a' ház tetejét sütvén felköltött. — Ha a' tisztelt olvasók valóban azt tartják, hogy igazán álmodtam, 's Phantasiám megholt, úgy fenmarad reménységem, hogy legalább szolgálni való kész igyekezetem meg fog esmertetni 's a' t.

Nevezetes még az is, hogy ezen regékben a' tulajdon és némelly dolgoknak különös nevei többnyire magyarul tétetnek ki, 's azután németül magyaráztatnak. De úgy látszik, hogy ezen szónak P u s z t a magyaráztatása tévedésből elmaradt.

Már ez előtt két esztendővel Bétsben kiadattott egy kötetben a' Magyar Országi köznépnél szokásban lévő meséknek nagyobb része e' tizmű könyvben: *Maehrchen der Magyaren von Georg von Gaal*. Wien 1822. lap 454. Ugyan ez a' Gaal Úr tudós hazánkfia (született Pozsonban Aprilis 21-kén 1783. most Bibliothecáriusa Eszterházy Hertzegnek Bétsben) fordította Németre Taticát, és Kisfaludy Károly némelly játék darabjait, mellyek közül a' Tatárok Magyar Országban Bétsben a' Viedeni Théátrumon elő is adattak.

VI.) Beck Bétsi könyváros hirdetést bocsátott ki e' könyv megjelenéséről: *Landwirthschaftliche Hefte, zunächst für Beamten auf den Gütern Sr. kaiserl. Hoh. des Erzherzogs Carl, und die Zöglinge in der landwirthschaftlichen Bildungsanstalt zu Ungarisch Altenburg, von A. Edlen von Wittmann und Denglacz, Oberregenten sämtlicher Güter Sr. kais. Hoh. des Erz. Carl, des löbl. Wieselburger Comitats Gerichtstafel. Beysitzer, und Mitglied mehrerer landwirthschaft. Gesellschaften. 8. Wien 1825. Mit 2 Kupfertafeln.* — A' 2. 3. és 4-dik füzet a' nyomtatásra elkészül-

tek, 's ezen esztendő folyamatjában bizonynyal megjelennek.

VII.) Taschenbuch für die vaterländische Geschichte. Von den Freyherren von Hormayr, und Mednyánszky. 6-ter Jahrgang. 1825. Ezen derék zsebkönyvnek már 6-dik esztendei folyamata jár, és pedig méltán. Nagy diszére szolgál M. B. Mednyánszky Úr Szerkeztetőnek, hogy ő majd tsupa magyar darabokat közöl, mellyek közül egy sinsz olyan, mellyet olvasatlanul hagyhatna az ember. Jele, hogy a' Magyar világban sok interessans dolgok találatnak, mellyek a' Zsebkönyvet kellemetessé, és betsessé tehetik; méltán is reménylhetni, hogy a' Báró Úr szép munkáit hazai íróink anya nyelvünkön is fogják közleni. Az említett Zsebkönyvben ezek a' Magyar Országot illető artikulusok: 1). Fehérhegyi kísértet. 2). Szélvár. 3). Fában lévő tsudálatos kereszt. 4). Ördög barázdája. — 5). A'Leányvár Selymetzen. — 6). Magyar korona. — 7). Érsekújvár. — 8). Krásznahorka. 9). Magyar Ország aránnya a' Görög Császársághoz. — 10). Nádasdyak. — 11). Majthéniak. — 12). Szomoláni kísértet Köffingertől versekben. — A' többi képek közt diszesítik e' könyvet Krásznahorka rajzolatja, és Gróf Nádasdy Ferentz képe.

VIII.) Kurzer Abriss der Geschichte von Oesterreich, Böhmen und Ungarn. T'yrnau. 1824. Vorzüglich für die Jugend, von Genersich.

IX.) Méltán ide számlálhatunk némelly folyó írásokat, mellyekben igen sok Magyar Országot illető darabok jelennek meg; illyen az Archiv für Geschichte, Kunst, und Literatur.

X.) Az Oesterreichisch militaerische Zeitschrift.

XI.) A' Frauendorffi Garten - Zeitung.

XII.) Zeitschrift für Oesterr. Rechtsgelehrsamkeit, und politische Gesetzkunde; ennek az idei 2-dik füzetében Szibenliszt Győri Professor Úrnak „Institutiones juris naturalis” könyve recenseáltatik Graszel által.

Több más nem régen a' Német birodalomban megjelent Magyar Országot tárgyzó könyvekről jövőndőben.

Verbegyi G.

III.

Tudománybeli Jelentések.

1.

T a l á l m á n y.

Gurahonczy Remekházy Háróly 1824-ben olly vízi Masinát talált fel, melly által akármedly kútból a' vizet, és pedig minden minutában két Akót, az 1-ső, 2-dik, vagy 3-dik Emelethe is, akár a' konyhába, akár a' ház' padlásán lévő kádokba fel lehessen szállítani; úgy nem külömben a' ház' tetejére két ember által 12—16 ölnyi magasságra, vagy még magasabbra is, sőt a' ház' tetejének tsuttsán ez által olly készüllet tétethessék, melly által az egész fedél 5 Minuta alatt mind a' két oldalra eresztve, megnedvesíthessék, 's így a' tűz gyuladás ellen megoltalmaztassék. — Ezen Masinát minden kútba lehet alkalmaztatni, és nem kerül többbe, minden készületével együtt, mint 400 for. B. B. 's olly tartósan készül, hogy 100 esztendeig is szolgálhat.

Ezen kívül egészen újféle tsöbör fetskendőt is talált fel, melly által egy ember egy miuta alatt fél akó vizet 10 ölnyi magasságra fel fetskendhet; ennek ára 90 forint B. B. tartósságára nézve pedig 30 esztendeig is elszolgálhat. Ezen fetskendőt a' kertek' megöntözésére is igen jól lehet alkalmaztatni, és vele a' legfinomabb plántákat is megöntözni; nem külömben a' méh-